

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Факультет дошкільної та спеціальної освіти
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри
Марина ЛЕМЕЩУК
«28» серпня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СПЕЦМЕТОДИКА РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ

перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Галузь знань: 01 Освіта

Спеціальність: 012 Дошкільна освіта

Освітня програма: Дошкільна освіта. Спеціальна освіта (логопедія)

Умань 2023–2024 навчальний рік

Робоча програма дисципліни «Спецметодика розвитку мовлення» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності: 012 Дошкільна освіта

Розробник: викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Цибулько А. О.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

Протокол від «28» серпня 2023 року № 1

В.о. завідувач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

(доц. Марина ЛЕМЕЩУК)

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні науково-методичної комісії факультету

Протокол від «30» серпня 2023 року № 1

Голова науково-методичної комісії факультету дошкільної та спеціальної освіти

(доц. Ольга БУТЕНКО)

Пролонговано:

На 20_/20_ н.р. _____ (_____) « ___ » _____ 20__ р., протокол № _
(підпис) (ПІБ)

На 20_/20_ н.р. _____ (_____) « ___ » _____ 20__ р., протокол № _
(підпис) (ПІБ)

На 20_/20_ н.р. _____ (_____) « ___ » _____ 20__ р., протокол № _
(підпис) (ПІБ)

На 20_/20_ н.р. _____ (_____) « ___ » _____ 20__ р., протокол № _
(підпис) (ПІБ)

1. Опис навчальної дисципліни (411)

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	
Вид дисципліни	вибіркова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	Українська	
Загальний обсяг у кредитах ЄКТС / годинах	3/90	
Курс	3	
Семестр	1	
Кількість змістових модулів із розподілом:	2	
Обсяг кредитів	3	
Обсяг годин, у тому числі:	90	
Аудиторні:	-	
Лекційні	20	
Семінарські / Практичні	14	
Лабораторні	10	
Самостійна робота	70	
Індивідуальні завдання	6	
Форма семестрового контролю	екзамен	

2. Мета і завдання навчальної дисципліни

Мета курсу: підготовка студентів до формування комунікативної діяльності у дітей дошкільного віку з порушенням мовленнєвої діяльності; глибокого розуміння логодидактичних і психофізіологічних основ навчання рідної мови і мовлення; формування професійно значущих умінь та якостей вихователя-логопеда та озброєння студентів ефективними методами і прийомами роботи з дітьми-логопатами та дітьми з тяжкими порушеннями мовлення.

Завдання курсу:

- засвоєння теоретичних основ спеціальної методики сформування та розвитку рідного мовлення дітей-логопатів;
- оволодіння методами та прийомами корекції та формування мовлення як засобу спілкування дітей з порушеннями мовлення;
- виробити усвідомлення необхідності зростання педагогічної майстерності;
- засвоєння теоретичних основ спецметодики розвитку мовлення

– розвиток здібностей оперувати відомостями з суміжних із спец методикою розвитку мовлення наук.

3. Компетентності та програмні результати навчання за ОП.

ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК-3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК-8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ФК-2. Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку базових якостей особистості (довільність, самостійність, креативність, ініціативність, свобода поведінки, самосвідомість, самооцінка, самоповага).

ФК-5. Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку мовлення як засобу спілкування і взаємодії з однолітками і дорослими

ФК-15. Здатність до індивідуального і диференційованого розвитку дітей раннього і дошкільного віку з особливими освітніми потребами відповідно до їхніх можливостей.

Програмні результатами навчання за ОП:

ПРН-3. Розуміти природу і знати вікові особливості дітей з різними рівнями розвитку, особливості розвитку обдарованих дітей, індивідуальні відмінності дітей з особливими освітніми потребами.

ПРН-4. Розуміти і визначати особливості провідної - ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх використання в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку.

ПРН-8. Вміти складати індивідуальні програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами та необхідні для навчання документи; бути знайомим з універсальним дизайном в освіті та розуміти пристосування.

ПРИ-18. В олодіти технологіям и організації розвивального предметно-ігрового, природно-екологічного, пізнавального, мовленнєвого середовища в різних групах раннього і дошкільного віку.

ПРИ - 19. Збирати та аналізувати дані про індивідуальний розвиток дитини.

4. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Науково-теоретичні засади спецметодики розвитку мовлення

Тема 1. Предмет, мета та завдання спеціальної методики розвитку мовлення.

Предмет, мета, завдання спеціальної методики розвитку мовлення. Методологічна основа спеціальної методики: мова як суспільне явище, суспільний характер походження мови, мова як засіб спілкування, взаємозв'язок мови й мислення, мова та

історія, роль чуттєвого досвіду в розвитку мови, практика – критерій істини, теорії походження мови.

Природнича основа спеціальної методики розвитку мови. Вчення І.П.Павлова про дві сигнальні системи; вчення П.К.Анохіна про функціональні системи.

Тема 2. Становлення методики розвитку мовлення дошкільників як науки.

Лінгводидактична концепція К. Д. Ушинського

Лінгводидактична спадщина І. І. Срезневського

Лінгводидактична концепція Софії Русової

«Рідномовні обов'язки» І. Огієнка

О. Ольжич: національне виховання українського дошкільця

Лінгводидактична концепція В. О. Сухомлинського

Тема 3. Психологічна та лінгвістична основи спеціальної методики розвитку мови та мовлення. Логодидактика.

Психологічна основа спеціальної основи розвитку мови: теорія мови, мовлення та мовленнєвої діяльності.

Логопсихологія як галузь спеціальної психології.

Лінгвістична основа спеціальної методики розвитку мови: вчення про мову як знакову систему.

Логодидактика – теоретичне обґрунтування особливості процесу навчання дітей із ПМР.

Роль мови у психічному розвитку дитини.

Тема 4. Система роботи з формування і розвитку мови дітей із порушенням мовленнєвого розвитку(ПМР).

Закономірності розвитку мовлення у дітей.

Завдання спеціального навчання мови та мовлення дітей із ПМР.

Методичні принципи навчання мови та мовлення: загальні або основні та часткові або другорядні.

Тема 5. Види занять. Методи та прийоми розвитку мовлення дітей із ПМР. Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП.

Основні засоби навчання мови та мовлення.

Види та типи занять (за дидактичною метою, структурою, кількістю учасників). Дидактичні вимоги до організації та проведення занять.

Методи (наочні, словесні, практичні, репродуктивні, продуктивні) та прийоми (словесні, наочні, ігрові) розвитку мовлення дітей із ПМР.

Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП: основні завдання та функції, склад, організація роботи, асистент вчителя. Взаємодія всіх учасників команд.

Змістовий модуль 2. Методично-професійні засади спеціальної методики розвитку мовлення.

Тема 6. Поняття зв'язного мовлення. Діалогічне та монологічне мовлення.

Поняття зв'язного мовлення. Уміння та навички, необхідні для здійснення висловлювання. Особливості розвитку зв'язного мовлення у дошкільному віці.

Спеціальна методика розвитку формування діалогічного мовлення.

Завдання та зміст навчання монологічного мовлення.

Тема 7. Спеціальна методика розвитку зв'язного мовлення.

Прийоми навчання розповідання.

Спеціальна методика навчання описам.

Спеціальна методика навчання переказу художніх творів.

Спеціальна методика навчання розповіді за картиною.

Спеціальна методика навчання складання розповідей за серіями картинок.

Спеціальна методика навчання творчого розповідання.

Тема 8. Спеціальна методика розвитку словника.

Поняття та значення словникової роботи.

Особливості розвитку словника дітей дошкільного віку.

Завдання, принципи та зміст словникової роботи.

Напрямки логопедичної роботи з розвитку словника.

Методи та прийоми словникової роботи.

Тема 9. Спеціальна методика формування граматичної будови мови.

Поняття граматики та її становлення у дітей дошкільного віку.

Завдання, шляхи та етапи формування граматичної будови мови.

Спеціальна методика формування способів словотворення.

Спеціальна методика формування морфологічної сторони мовлення.

Спеціальна методика формування синтаксичної сторони мовлення.

Тема 10. Спеціальна методика виховання звукової культури мовлення.

Поняття звукової культури мовлення.

Формування звукової та звуко-складової сторони мовлення в онтогенезі.

Психолінгвістичні та онтогенетичні аспекти становлення інтонаційної сторони мовлення.

Спеціальна методика навчання звуковимови.

Спеціальна методика формування інтонаційної сторони мовлення.

Тема 11. Спеціальна методика роботи з художньою літературою.

Значення художньої літератури у формуванні особистості та мовленнєвому розвитку дитини.

Особливості сприймання художніх творів дітьми.

Спеціальна методика художнього читання та розповідання дітям.

Спеціальна методика заучування поетичних творів.

Прийоми художнього читання та розповідання.

Тема 12. Підготовка дітей до навчання грамоти.

Теоретичні основи навчання грамоти.

Завдання та зміст підготовки до навчання грамоти.

Спеціальна методика ознайомлення з поняттям «слово».

Спеціальна методика ознайомлення зі словесним складом речення.

Спеціальна методика формування складового складу слова.

Підготовка до навчання письма.

Тема 13. Наступність і перспективність навчання дітей рідної мови в дошкільних закладах освіти та в першому класі школи.

Сутність мовленнєвої підготовленості дітей до школи.

Звуковий аналітико-синтетичний метод як провідний у навчанні грамоти українською мовою. Його основний принцип, складові.

Прийоми звукового аналізу і синтезу в навчанні мови дошкільників.

Формування початкового вміння читати.

Загальна характеристика прийомів навчання грамоти, які мають місце в методиках раннього розвитку дітей («метод цілих слів», методика Глена Домана, кубики М. Зайцева, методика В. Ліщука та ін). Доцільність і можливість їх використання в практиці роботи ДНЗ.

Підготовка руки дитини до письма.

Діагностичні методики обстеження мовленнєвої підготовленості дітей до школи.

5. Структура навчальної дисципліни (411)

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд.	с.р.	л		п	лаб	інд.	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1.												
Науково-теоретичні засади спецметодики розвитку мовлення												
Тема 1. Предмет, мета та завдання спеціальної методики розвитку мовлення.	5	1	1			3						

Тема 2. Становлення методики розвитку мовлення дошкільників як науки.	5	1	1			3						
Тема 3. Психологічна та лінгвістична основи спеціальної методики розвитку мови та мовлення. Логодидактика.	5	1	1			3						
Тема 4. Система роботи з формування і розвитку мови дітей із порушенням мовленнєвого розвитку(ПМР).	5	1	1			3						
Тема 5. Види занять. Методи та прийоми розвитку мовлення дітей із ПМР. Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП.	7	2	2			3						
Разом за змістовим модулем 1	27	6	6			15						

Змістовий модуль 2.

Методично-професійні засади спеціальної методики розвитку мовлення.

Тема 6. Поняття зв'язного мовлення. Діалогічне та монологічне мовлення.	7	1	1	1		4						
Тема 7. Спеціальна методика розвитку зв'язного мовлення.	7	1	1	1		4						
Тема 8. Спеціальна методика розвитку словника.	8	2	1	1		4						
Тема 9. Спеціальна методика формування граматичної будови мови.	9	2	1	2		4						
Тема 10. Спеціальна методика виховання	9	2	1	2		4						

звукової культури мовлення.												
Тема 11. Спеціальна методика роботи з художньою літературою.	8	2	1	1		4						
Тема 12. Підготовка дітей до навчання грамоти.	8	2	1	1		4						
Тема 13. Наступність і перспективність навчання дітей рідної мови в дошкільних закладах освіти та в першому класі школи.	7	2	1	1		3						
Разом за змістовим модулем 2	63	14	8	10		31						
Усього годин		20	14	10		46						
ІНДЗ												
Усього годин	90	20	14	10		46						

6.Теми практичних занять (денна форма)

№ n/n	Тема	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Предмет, мета та завдання спеціальної методики розвитку мовлення.	1	
2.	Становлення методики розвитку мовлення дошкільників як науки.	1	
3.	Психологічна та лінгвістична основи спеціальної методики розвитку мови та мовлення. Логодидактика.	1	
4.	Система роботи з формування і розвитку мови дітей із порушенням мовленнєвого розвитку(ПМР).	1	

5.	Види занять. Методи та прийоми розвитку мовлення дітей із ПМР. Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП.	2	
6.	Поняття зв'язного мовлення. Діалогічне та монологічне мовлення.	2	
7.	Спеціальна методика розвитку зв'язного мовлення.	2	
8.	Спеціальна методика розвитку словника.	2	
9.	Спеціальна методика формування граматичної будови мови.	2	
10.	Спеціальна методика виховання звукової культури мовлення.	2	
11.	Спеціальна методика роботи з художньою літературою.	2	
12.	Підготовка дітей до навчання грамоти.	2	
13.	Наступність і перспективність навчання дітей рідної мови в дошкільних закладах освіти та в першому класі школи.	4	
	Всього:	24	

7. Самостійна робота

№ n/n	Тема	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Логопсихологія як наука	4	
2.	Основні засоби , методи і прийоми спеціального навчання дітей мови і мовлення.	4	
3.	Спеціальна методика формування діалогічного та монологічного мовлення.	3	
4.	Спеціальна методика навчання складання розповідей за серіями сюжетних картинок та навчання творчого розповідання.	3	
5.	Напрямки, методи та прийоми логопедичної роботи з розвитку словника	3	
6.	Спеціальна методика формування морфологічної сторони мовлення.	3	
7.	Спеціальна методика формування синтаксичної сторони мовлення.	3	
8.	Спеціальна методика формування інтонаційної сторони мовлення.	3	
9.	Спеціальна методика заучування віршів.	3	
10.	Прийоми художнього читання та розповідання.	3	
11.	Спеціальна методика формування звукового аналізу слова.	3	

12.	Роль мови у психічному розвитку дитини.	3	
13.	Підготовка до навчання письма.	4	
	Всього:	46	

8. Індивідуальні завдання

Вимоги до оформлення індивідуального завдання

1. Оформлення роботи - титульна сторінка, зміст (простий чи складний план), реферат (короткий зміст роботи, ключові слова), вступ, основна частина, висновки, список використаних джерел). Робота пишеться на українській мові. Обсяг текстової частини індивідуального завдання – не менше 10 сторінок (аркуш формату А4) друкованого тексту (без допоміжних матеріалів: титульної сторінки, змісту, списку використаної літератури). Текст друкують через 1,5 інтервалу (14-й кегль, шрифт Times New Roman). Передбачено такі розміри полів: верхнє і нижнє – 20 мм, лівє – 20 мм, правє – 10 або 20 мм. Нумерацію сторінок роботи починають з титульного аркуша, номери сторінок проставляють, починаючи з другої сторінки (вгорі або внизу). Допускається виконання індивідуального завдання у форматі презентації
2. Література - опрацьовано не менше 5-10 джерел інформації, в яких проблема розкривається різними науковцями (2-4 джерела видання за останні 2-3 роки).
3. Обсяг роботи - проблема питання розкрита на 10-15 сторінках.
4. Розділ «ВИСНОВКИ» відображає власне відношення студента до розкриття проблеми, що досліджується.

Перелік тем ІНДЗ

1. Значення та роль мовлення у психічному розвитку дитини.
2. Роль методологічних засад у визначені стратегії роботи з навчання рідної мови і мовлення дітей із ПМР.
3. Закономірності розвитку мовлення в онтогенезі.
4. Своєрідність та особливість логопедичних занять із дітьми з різними мовленнєвими порушеннями.
5. Підібрати дидактичні ігри та вправи для розвитку словника дітей із ПМР.
6. Своєрідність напрямків розвитку словникового запасу дітей із ПМР.
7. Аналіз програмних вимог змісту словникової роботи з дітьми із ПМР молодшого дошкільного віку.
8. Аналіз програмних вимог змісту словникової роботи з дітьми із ПМР старшого дошкільного віку.
9. Умови та шляхи формування граматично правильного мовлення у дітей з ПМР.
10. Основні способи навчання словотворенню дітей із ПМР.

11. Становлення звуко-складової культури мовлення в нормальному онтогенезі.
12. Особливості напрямків формування інтонаційної сторони мовлення у дітей із ПМР.
13. Значення мовленнєвого матеріалу для формування правильної вимови артикуляційно складних звуків.
14. Своєрідність навчання початковим формам діалогу дітей із ПМР.
15. Скласти конспекти занять-бесід для дітей із ЗНМ ІІ (ІІІ) рівня на суспільствознавчі теми.
16. Особливості навчання монологічного мовлення дітей із ПМР молодшого дошкільного віку.
17. Особливості навчання монологічного мовлення дітей із ПМР старшого дошкільного віку.
18. Своєрідність навчання творчих розповідей дітей із ПМР.
19. Засоби розвитку вербальної творчості дітей із ПМР.
20. Скласти зразки роботи з різних видів творчої розповіді.
21. Вимоги до підбору художніх творів для переказу.
22. Особливості роботи з сюжетною картиною.
23. Підібрати вірші для дітей дошкільного віку із ПМР.
24. Процес письма з психологічної точки зору.
25. Сутність, завдання та зміст підготовки дітей із ПМР до навчання, читання та письма.
26. Способи навчання читання у сучасній корекційній педагогіці.
27. Напрямки підготовки дітей із ПМР до письма.
28. Доцільність використання засобів навчання мови і мовлення у спеціальних групах для дітей із ПМР.

Програма побудована за вимогами кредитно-модульної (трансферно-рейтингової) системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах освіти. У процесі викладання навчальної дисципліни застосовуються інноваційні педагогічні (проектна, інтерактивна, індивідуалізації та диференціації, проблемна тощо) та інформаційно-комунікаційні (мультимедійні, комп'ютерні, мережеві та дистанційні курси) технології.

9.Методи навчання

Лекції із використанням сучасних освітніх інформаційних технологій, методи програмового та проблемного навчання, розв'язування психологічних задач, інтерактивні методи в процесі обговорення питань семінарських занять (дискусія, мозкова атака, ділова гра, психологічний тренінг, тощо) підготовка рефератів, доповідей, повідомлень із обраних тем.

Впроваджено мультимедійні засоби (електронні підручники, словники, енциклопедії, відео- та аудіо матеріали, Інтернет-ресурси, мультимедійне обладнання). Ефективно використовується система дистанційного навчання "Moodle", яка є засобом отримання студентами необхідної інформації, активізації пізнавальної активності, потужним комунікаційним засобом (зокрема, у ланцюгові

викладач – студент), дистанційним засобом перевірки здобутих знань, умінь і навичок.

10.Методи контролю

Для оцінювання навчальних досягнень студентів використовуються такі методи контролю: усне опитування, поточне оцінювання, короткочасні письмові самостійні роботи, підсумкові контрольні роботи за кожен модуль, підсумковий письмовий або електронний тест, оцінювання активності під час семінарських занять, оцінювання ІНДЗ, самостійних робіт.

11.Розподіл балів, які отримують студентам

Розподіл балів для студентів денної форми навчання (411)

Поточне оцінювання і самостійна робота									ПК	ІНДЗ	Сума (max)
Змістовний модуль 1				Змістовний модуль 2							
T1, 2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10			
16	7	7	7	7	7	7	7	7	14	14	100

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка в ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи, практики	для заліку
90–100	A	відмінно	зараховано
82–89	B	добре	
75–81	C		
69–74	D	задовільно	
60–68	E		

35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12.Рекомендована література

Основна:

1. Марченко І. С. Спеціальна методика початкового навчання української мови. Навчально-методичний посібник / І.С. Марченко.К.: ВД «Слово», 2010.288 с.
2. Чередніченко Н. В. Початковий курс навчання української мови молодших школярів із тяжкими порушеннями мовлення: навч.-метод.посіб / Н. В. Чередніченко. К.: Видавничий дім Слово. 2012. 208 с.

Допоміжна:

1. Богуш А.М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років. Монографія. К.: Видавничий дім «Слово», 2004. 374 с.
2. Богуш А.М. Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку. К.: Видавничий дім «Слово», 2004. 344 с.
3. Вивчення української мови в підготовчих класах загальноосвітніх шкіл: Методичні розробки / Розроб. Вашуленко М.С., Скрипченко Н.Ф. К., 1978. 212 с.
4. Конопляста С.Ю. Формування просторового мислення у дітей із системними мовленнєвими вадами, обумовленими затримкою психічного розвитку *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 19. Корекційна педагогіка та психологія: Зб. Наукових праць. К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2005. № 4. С. 105 – 112.*
5. Манько Н.В. Діагностика мовленнєвого розвитку дітей раннього віку. *Дефектологія* 2006. № 1. С. 41 – 44.
6. Методика діагностики відхилень у розумовому розвитку молодших школярів та старших дошкільників / Автор. колект.: Н. М. Стадненко, Т. Д. Ілляшенко, Л. В. Борщевська, А. Г. Обухівська. Кам'янець-Подільський: Абетка, 1988. 170 с.
7. Прищепя К.С. Навчання грамоти. К.: «Форум», 2002.125 с.
8. Програми загальноосвітньої школи для дітей з тяжкими порушеннями мовлення. /Під ред. Шеремет М.К. К., 2005.
9. Програми середньої загальноосвітньої школи 1–4 класи. К.: «Освіта», 1992. К.: 2006.
10. Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови у дітей – К.: Рад. шк. 1983.

11. Соботович Є., Трофименко Л. Особливості засвоєння дітьми із НЗНМ узагальненого лексичного значення слова та його понятійної співвіднесеності. *Дефектологія*. 2000. № 1. С. 16 – 19.

14. Інформаційні ресурси

www.president.gov.ua	Офіційне представництво Президента України
www.mon.gov.ua	Міністерство освіти і науки України
http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi	Сайт Верховної Ради України
http://www.nau.kiev.ua/	Сайт ЗАТ "Інформтехнологія"
www.liga.net/	Законодавство, новини, договори.....

Наукові бібліотеки

http://www.library.kr.ua/libworld/elib.html	БІБЛІОТЕКИ В ІНТЕРНЕТ
http://www.nbuv.gov.ua/	Національна бібліотека України ім. Вернадського
http://ru.philosophy.kiev.ua/library/library.html	Бібліотека (Інститут філософії РАН)
http://www.nbuv.gov.ua/eb/ep.html	Електронний фонд наукових публікацій (Київ)
http://lib.meta.ua/	Бібліотека на Meta.Ua (Харьков)
http://www.utoronto.ca/elul/	Електронна бібліотека української літератури (Канада)
http://www.library.edu-ua.net/	Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського (Київ)
http://www.gntb.n-t.org/	Державна науково-технічна бібліотека України (Київ)
http://www.4uth.gov.ua/	Державна бібліотека України для юнацтва (Київ)